

NOVE PERSPEKTIVE, IZAZOVI I PRISTUPI NASILJU MEĐU VRŠNJACIMA

Vesna Bilić
Obrazovni izazovi i Učiteljski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, 2018., 552 str.

Živimo u svijetu i vremenu u kojem se susreću i sukobljavaju brojne vrijednosti, stoga se čini da je danas odgajati i biti dijete teže nego ikada prije. Tome svjedoče brojna neprimjerena ponašanja djece i adolescenata koja proizlaze iz neprikladnoga socioemocionalnoga razvoja. Jedno od njih je i vršnjačko nasilje koje ima tisuću lica i čini se da ga ne možemo zaustaviti. Uz to, naša kultura ima ambivalentan odnos prema nasilju. Depolariziramo ga i prijavljujemo, a u isto ga vrijeme magnetiziramo kroz glazbu, sport i multimedijske sadržaje. Različiti oblici agresivnoga ponašanja kod djece i adolescenata projekcija su ljudskih potencijala za destrukciju. Ekološki model nasilje promatra kroz perspektivu odgoja i širokoga sociokulturnoga konteksta. U analizi polazi od individualnih značajki i obiteljskoga mikrosustava, preko egzosustava okolinskih čimbenika do makrosustava koji čine socijalne i kulturne vrijednosti. U tom je kontekstu tematizirano i vršnjačko nasilje u knjizi sveučilišne profesorice Vesne Bilić koja je namijenjena ponajprije stručnjacima u njegovom prepoznavanju i suzbijanju.

Knjiga »Nove perspektive, izazovi i pristupi nasilja među vršnjacima« podijeljena je u šest tematskih cjelina: (1) »Uvodna razmatranja«, (2) »Oblici i obilježja vršnjačkog nasilja«, (3) »Važni čimbenici rizika i zaštite u vršnjačkom nasilju«, (4) »Različite uloge djece u vršnjačkom nasilju«, (5) »Posljedice vršnjačkog nasilja« i (6) »Zaštita, postupanje i prevencija«. Na kraju knjige su zaključak, bogat popis literature i životopis autorice.

Prvu tematsku cjelinu čini uvod koji sadrži četiri poglavlja. Autorica u njima navodi povijesni pregled vršnjačkog nasilja, definira terminološka određenja i fenomen nasilja u školi, prikazuje konceptijske razlike klasičnog i elektroničkog nasilja te objašnjava različite teorijske perspektive među kojima se ističe prošireni model teorije ekološkoga razvoja.

»Oblici i obilježja vršnjačkog nasilja« naslov je druge tematske cjeline čija su dva poglavlja posvećena klasičnim i elektroničkim oblicima vršnjačkoga nasilja. Odrastanje u digitalnom vremenu *multitasking generacije* posljedica je globalizacije i radikalno transformiranoga sociokulturnoga krajolika u čije su tkivo života utkani brojni multimedijalni sadržaji. Blagodati tehnologije zasjenila je pandemija elektroničkoga nasilja i bihevioralnih ovisnosti. Stvarajući alternativne mikrosvjetove, djeca i adolescenti doživljavaju krivotvorenu emocionalnu dimenziju koja im umanjuje sposobnost autentičnoga pronalaženja samih sebe, vrijednosti, empatijskoga razumijevanja i altruističkoga ponašanja.

Treća tematska cjelina »Važni čimbenici rizika i zaštite u vršnjačkom nasilju« sadržajno je najopsežnija. Njezina četiri poglavlja posvećena su individualnim, obiteljskim, školskim te čimbenicima rizika i zaštite na makrorazini. Prvo poglavlje govori o dobi, spolu, fizičkim obilježjima, intelektualnim sposobnostima, osobinama ličnosti i socijalnim vještinama kao rizičnim ili zaštitnim čimbenicima, odnosno internaliziranim i eksternaliziranim problemima koji se javljaju kao posljedica vršnjačkoga nasilja. Jedinstveno je po sadržajima o pedagoškim i psihološkim aspektima koja doprinose objašnjenju vršnjačkoga nasilja, poput vrijednosti, moralnoga odgoja, moralnih emocija, osjećaja krivnje i srama te važnosti (razvoja) empatije kojom se prekida krug nasilja. Drugo poglavlje govori o obitelji kao temeljnom čimbeniku koji utječe na uključenost djece i adolescenata u nasilje. Zapravo, možemo govoriti o modelu koji se sastoji od niza prediktora vršnjačkoga nasilja, a to su struktura obitelji, obrazovanje roditelja, oblik privrženosti u ranoj dobi, odgojni stilovi, neprimjerena komunikacija i odgojni postupci.

Slijedi poglavlje o školskim čimbenicima na vršnjačko nasilje čiji je razvoj povezan s niskom vezanosti učenika za školu, lošim školskim i negativnim razredno-nastavnim ozračjem. Na ovo se poglavlje nadovezuju društveni kontekst, uloga kulture objašnjena pomoću Hofstedeovoga modela na temelju dimenzija individualizam – kolektivizam i muževnost – ženstvenost te interaktivna uloge

medija u vršnjačkome nasilju. Ova tematska cjelina obiluje teorijskim konstruktima, shematskim prikazima i rezultatima brojnih aktualnih istraživanja. Njezini se sadržaji mogu koristiti u syllabusima (na studiju pedagogije, ali i srodnim studijima) iz kolegija Sustavna pedagogija, Obiteljska pedagogija, Socijalna pedagogija, Specijalna pedagogija i Razvojna psihologija.

Potom slijede tri nerazdruživo povezane cjeline. Četvrta koja nosi naslov »Različite uloge djece u vršnjačkom nasilju« posvećena je razvojnim i socijalnim karakteristikama djece i adolescenata, a svako je poglavlje posvećeno jednoj od uloga u začaranom krugu vršnjačkoga nasilja: počinitelji, žrtve, branitelji i promatrači. U petoj cjelini »Posljedice vršnjačkog nasilja« autorica navodi i objašnjava neposredne, kratkoročne i dugoročne posljedice vršnjačkoga nasilja te njihovu povezanost i preporuke u postizanju školskoga uspjeha. Zadnja, šesta tematska cjelina »Zaštita, postupanje i prevencija« ima pet poglavlja koji pružaju sintetski uvid u sadržaje transkontinentalnih i školskih preventivnih programa na nacionalnoj razini. Osim već poznate uloge tima za prevenciju, protokola za postupanje u slučaju vršnjačkog nasilja te poduzimanja mjera i aktivnosti, ovo je poglavlje obogaćeno brojnim primjerima preventivnih aktivnosti koje se mogu provoditi u okviru brojnih predmetnih kurikulumata jezično-umjetničkoga područja i izvannastavnih aktivnosti poput likovne, literarne i dramske skupine. Osim što potiče na oslobađanje kreativnih potencijala učenika, ova tematska cjelina reafirmira ulogu medijatora i restitucije. Zadnje je poglavlje posvećeno oblicima rada sa žrtvama i počiniteljima vršnjačkoga nasilja.

Sadržaji treće, četvrte i pete tematske cjeline korespondiraju sa syllabusima iz kolegija Pedagoška resocijalizacija i Razvojna psihopatologija. Nепрепознавање, ignoriranje, izostanak pravovremenih intervencija i tretmana vršnjačkoga nasilja u djetinjstvu i adolescenciji, nažalost, nerijetko rezultira brojnim dualnim poremećajima.

Osim brojnih, raznorodnih i suvremenih sadržaja u knjizi je sedam autorskih crteža djevojke čiji motivi ukazuju na unutarnji svijet i emocionalna iskustva djece i adolescenata – žrtava vršnjačkoga nasilja. Kroz umjetnost koja je medij desne hemisfere (emocije i metafore) senzibilizira čitatelje na refleksiju, iskustvo i traženje odgovora u lijevoj hemisferi (verbalno oživotvorenje osjećaja, traženje različitih odgovora i objašnjenja). Osim toga, crteži čine poveznicu s razvojnom psihopatologijom i psihoterapijom.

Autorica u zaključku ističe važnost prepoznavanja rizičnih čimbenika i pravovremenih zaštitnih intervencija. Kao pedagoginja, članica stručnih savjeta UNICEF-a i brojnih povjerenstava Vlade Republike Hrvatske, zalaže se za sigurno i poticajno okruženje razvoja djece i adolescenata naglašavajući važnost asertivne komunikacije, pozitivnih odnosa te primjerenoga odgojnoga postupanja. Ova monografija

zajedno s knjigama »Znanost i umjetnost odgoja« te »Nasilje nad djecom i među djecom« čini znanstvenu trilogiju koju kao vanjski suradnik Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koristim u znanstvenom i nastavnom radu. Svojim sadržajima koji nadilaze klasične okvire sveučilišnoga udžbenika postaje dragocjen i nezaobilazan izvor u području društveno-humanističkih znanosti (osobito pedagogije, psihologije i psihoterapije) zahvaljujući njenoj renomiranoj autorici i znanstvenici koja je prepoznat(ljiv)a i izvan nacionalnih okvira. Osim toga, knjiga »Nove perspektive, izazovi i pristupi nasilja među vršnjacima« može poslužiti kao nezaobilazan izvor školskim pedagozima i psiholozima u kreiranju preventivskih strategija, izvođenju preventivnih programa, predavanja za učitelje i nastavnike te poslužiti kao pomoćno sredstvo u dijagnostici, savjetovanju i akcijskim istraživanjima.

Priredio:
Petar Smontara

*Međunarodna licenca / International License:
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.*